

Putnam: Tähendus ja osutus

Urmas Pitsi, veebruar 2020

Tähendus ja osutus (1973) - ühe lausega

Sõnade tähendused on sotsiaalsed kokkulepped, mitte ei eksisteeri ainuüksi inimeste peades.

Tähendus ja osutus (1973) - ühel slaidil

- **Traditsiooniline doktriin: ekstensioon vs intensioon.** Täendus, kui universaalne mõiste inimeste peades vs reaalsus/kogemus. Platon vs Aristoteles. Traditsioonilise doktriini 2 eeldust:

(1) Tähenduse teadmine on psühholoogiline seisund, indiviidi mälu, uskumuste olek.

(2) Täendus määrab ekstensiooni: intensiooni samasusest järeldeb ekstensiooni samasus.

Putnam: need eeldused ei saa samaaegselt kehtida ühegi termini puhul!

- **Kas tähendused on peas?** EI OLE! Teisik-Maa eksperiment: molekulaarselt identne teisik mõtleb (viitab) teisele tähendusele, kui mõtleb “samast” asjast. Uus suund: “semantiline eksternalism”.

- **Sotsiolingvistiline hüpotees:** eksisteerib keeleline tööjaotus, grupp inimesi, kes teavad, kas ja kuidas terminitele tähendusi fikseerida. Kõik omandavad sõna “kuld”, aga ei pea omandama tuvastamismeetodit, kas miski on kuld või mitte. Hüpotees keelelise tööjaotuse universaalsusest.

Kokkuvõte: on olemas 2 sorti tööriistu - ühed sellised, nagu haamer või kruvikeeraja, mida saab kasutada üks inimene. Teised, nagu aurulaev, mille kasutamiseks on vaja paljude inimeste koostööd. Sõnu on liiga kaua peetud esimest sorti tööriistade hulka kuuluvaks.

- **Indeksikaalsus ja jäikus:** entiteet x suvalises võimalikus maailmas on *vesi* parajasti siis, kui ta on suhtes *sama*(L) ainega, mida meie kutsume “veeks” tegelikus maailmas.

Hilary Putnam (1926-2016)

- Ameerika matemaatik, loogik, arvutiteadlane, filosoof. Analüütilise filosoofia üks võtmefigure 20.saj. teisel poolel
- Davis-Putnam algoritm boole satisfiability probleem, Hilberti 10. probleemi mitt-lahenduvus
- Tuntud ka selle poolest, et muutis sageli oma seisukohti
- Õppis ja töötas Pennsylvania, California, Minnesota, Princeton, MIT ja Harvardi ülikoolides
- Semantiline eksternalism: loob uue suuna tähendusteoorias, tähendusfilosoofias
- “Vaimne isa”, doktoritöö juhendaja Hans Reichenbach (1891-1953), loogilise positivismi liidreid.
- Kaasaegsed: Quinne, Chomsky (kaastudeng Harvardis, kes tegi revolutsiooni lingvistikas: süntaks, grammatika), Kripke jt.

Uus tähendusteooria: semantiline eksternalism

- Tähendus ja osutus (1973). Tegelikult alustas tööd selles vallas juba 1957, kui valmis esimene publikatsioon “Analüütiline ja sünteetiline”. Hiljem arendas oma seisukohti edasi: “Kas semantika on võimalik?” (1967?). Lõpuks päädis artikliga “Tähendus ja osutus”.
- Traditsiooniline doktriin vastuoluliste eeldustega: (1) psühholoogiline seisund, (2) tähendus määrab ekstensiooni: intensiooni samasusest järeldeb (*entails*) ekstensiooni samasus.
- Tähendused ei saa olla peas! Teisik-Maa eksperiment: molekulaarselt identne teisik mõtleb (viitab) teisele tähendusele, kui mõtleb “samast” asjast.
- Sotsiolingvistiline hüpotees. Keeleline tööjaotus: ühiskonnas on alamhulk inimesi, kes defineerivad tähendusi. Teised lihtsalt omandavad sõna. Näiteks: kuld, vesi jne.
- On olemas 2 sorti tööriistu: haamer - kasutab üks inimene, aurulaev - vaja mitmeid inimesi. Sõnu on peetud esimest sorti tööriistadeks(!)

Uus tähendusteooria: semantiline eksternalism (järg, lk.2)

- Indeksikaalsus ja jäikus:

Olgu W1 (tegelik) ja W2 kaks võimalikku maailma. W1-s on klaas täidetud H₂O-ga ja W2-s on klaas täidetud XYZ-ga. XYZ on aine, “vesi” W2. Seega saab “vee” tähenduse kohta esitada 2 teooriat:

- (1) “vee” tähendus on maailmaga suhestatud, kuid konstantne: “vesi” tähendab W1-s ja W2-s üht ja sedasama, ainult, et W1-s on vesi H₂O ja W2-s on vesi XYZ.
- (2) “vesi” on kõigis maailmades H₂O. See ollus (XYZ), mida W2-s kutsutakse veeks, pole vesi. Sõnal “vesi” pole W1-s ja W2-s sama tähendus.

- Kripke nimetab tähistajat “jäigaks”, kui see osutab samale indiviidile igas võimalikus maailmas.

- sellistel sõnadel nagu “vesi” on märkamatu indeksikaalne komponent: vesi on aine, mis on teatud sarnasussuhtes veega siin ümbruses. Teisel ajal ja teises kohas peab vesi olema suhtes sama(L) meie veega, selleks, et olla vesi. Seega teooria, et:

- (a) sõnadel on “intensioonid”, mis on midagi sellist nagu kõnelejate poolt sõnadega seotud mõisted; ja et
- (b) intensioon määrab ekstensiooni -

ei saa olla tõene loomuliku liigi sõnade kohta nagu “vesi” selsamal põhjusel, et see ei saa tõene olla ilmselt indeksikaalsete sõnade kohta nagu “mina”.

Putnami järeldus ja kokkuvõte

- Putnam näitab, et termini ekstensiooni ei fikseeri individuaalse kõneleja peas asuv mõiste:

(1) ekstensioon on üldiselt sotsiaalselt määratud - keeleline tööjaotus

(2) ekstensioon on osalt indeksikaalselt määratud.

Meie terminite ekstensioon sõltub üksikute paradigmadena toimivate asjade tegelikust loomusest ja see tegelik loomus pole üldiselt kõnelejale täienisti teada. Traditsiooniline semantiline teooria jätab kõrvale kaks kaasmõju osutuse määramisel - ühiskonna osa ja tegeliku maalima osa; senisest parem semantiline teooria peaks silmas pidama neid mõlemat.

Minu kokku võte ja mõtted

- Murranguline epohh lingvistikas: süntaks, grammatika, semantika. Huvitav, miks alles nüüd?
- Mis küsimust Putnam lahendab? Vastuolu tähendusteoorias.
- Milliste võtetega Putnam probleemi lahendab? Loogika.
- Huvitav mõte: sõnu peetakse haamriteks, mitte aurulaevadeks.
- Kas tähenduse teooria on üldse lahenduv probleem? Ei ole (?).
- Lõppsõna: võtke vabalt!
... aga, raja “heietused” reaalsele teadusele.

Tänan tähelepanu eest!